

Motion

1975/76: 2122

av herr Fälldin m. fl.

om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling

De mindre och medelstora företagens betydelse

Med begreppet mindre och medelstora företag avses i statistiken företag med upp till 500 anställda. Med denna beteckning avgränsar man en företagsgrupp, som har gemensamma förutsättningar och problem i förhållande till storföretagen.

Begreppet är dock inte entydigt. I en viss bransch kan ett företag med 500 anställda vara ett litet företag. I en annan är ett företag med 50 anställda ett stort företag. Ofta sammanhänger de problem som de mindre och medelstora företagen har med ägareförhållandena, ägarens ekonomiska situation och andra omständigheter. Ett mindre företag som ägs av storföretag har givetvis andra förutsättningar och problem än det som ägs och drivs av företagsledaren och hans familj. Därför talar man ofta om den grupp det här är frågan om som familjeföretag.

I skattelagarna har dessa definierats såsom företag, som ägs till minst tre fjärdedelar av en person eller en begränsad krets om högst 10 personer och där denne eller dessa utövar den direkta driftledningen av företaget. I stället för familjeföretag använder man ibland ordet egenföretag.

I denna motion skall vi ta upp problemen inom de mindre och medelstora företagen, som i huvudsak ägs av en eller ett fåtal enskilda personer, och där ägaren eller ägarna i regel aktivt arbetar inom företaget. För enkelhetens skull använder vi i fortsättningen beteckningen de mindre företagen.

De mindre företagen spelar en mycket betydande roll i det svenska näringslivet och i samhällsekonomin. Av ca 27 000 företag inom industrin beräknas 90 % ha mindre än 50 anställda. Ca 40 % av industrins anställda beräknas arbeta i företag med högst 100 anställda, ca 50 % i företag med mindre än 200 anställda. Medräknas företag med upp till 500 anställda svarar denna grupp för ca 70 % av den totala sysselsättningsvolymen i industrin.

Inom handel, service och byggnadsverksamhet finns därutöver ett mycket stort antal mindre företag. Det har uppskattats att det finns ca 150 000 mindre företag utanför jordbruket, vilka sysselsätter en tredjedel av alla anställda i landet.

- För sysselsättningen har således de mindre företagen en avgörande betydelse. Detta gäller alldeles särskilt i orter utanför storstadsområdena och de större industrierna. Såsom exempel kan nämnas att enligt Industriförbundets undersökning avseende Kronobergs län svarade företag

med mindre än 200 anställda för två tredjedelar av industrisysselsättningen i länet, och om företag med upp till 500 anställda inräknas utgör deras andel av de anställda 84 %. Förhållandet torde vara liknande i flertalet län. För de flesta orter är det de mindre företagen som utgör kärnan i näringsliv och sysselsättning.

Förutom stor betydelse för sysselsättningen har de mindre företagen gynnsamma effekter även på en rad andra områden. Vi pekar här på några:

- Genom sin flexibilitet och möjlighet att lätt ställa om inför nya situationer har de mindre företagen stor motståndskraft mot verkningarna vid konjunkturnedgång. Sysselsättningen har således kunnat upprätthållas jämförelsevis väl i denna företagssektor vid tillfälliga konjunktursvackor.
- Många mindre företag fyller en viktig uppgift som underleverantörer till storföretag. Underleveranserna inom industrin beräknas uppgå till en fjärdedel av produktionsvärdet, varav huvudparten kommer från mindre företag. Således är en stor del av de positiva resultat, som ofta tillgodoräknas storföretagen, beroende av de mindre företagens verksamhet.
- De för vårt välbefinnande och för ett väl fungerande samhällsmaskineri så betydelsefulla servicetjänsterna upprätthålles till huvudsaklig del av mindre företag. De ökande personalkostnaderna har medfört kännbara inskränkningar på många serviceområden. Här har mindre företag visat en anmärkningsvärd uthållighet som är värd att uppmärksammas.
- De mindre företagen svarar genom sin mångsidighet och varierande produktion för ett rikt sortiment av nödvändiga konsumtionsvaror och kompletteringsartiklar. De bidrar härmed till att tillfredsställa konsumenternas behov av valfrihet och allsidighet i sin konsumtion.
- Livskraftiga mindre företag är en god garanti för sund konkurrens och ett allsidigt utbud av varor och tjänster till lägsta priser.
- Det finns i dag starka tendenser till företagsfusioner och koncentration till stora koncerner. Planering av ny verksamhet sker också i tunga, samlade investeringar, t. ex. Stålverk 80, valsverk i Gävle, m. fl. Denna utveckling innebär ofta en koncentration inom länen. Arbetskraft sugs från svagare områden till industricentra med många problem i släptåg. En stark sektor med mindre företag som byggs ut jämsides med de stora företagen är den enda möjligheten att åstadkomma en önskvärd, inomregional balans.
- Mindre företag har en öppnare och mindre byråkratisk struktur. Detta främjar idégivning och uppfinningsförmåga. Det är ofta i egenföretagen som uppfinningar och utveckling av nya produkter sker, som sedan även storföretagen kan exploatera. En livskraftig mindre företagssektor, en dynamisk näringslivs- och samhällsutveckling är därmed ett nödvändigt komplement till de stora företagen.
- Om vi skall få tillräckligt många "företagarämnena", unga personer som vill ägna sig åt den svåra rollen som företagare, så är det nödvändigt

att de mindre och medelstora företagen består. Det är här den bästa grunden och utbildningsplattformen för nyskapande och nyetablering finns.

- För att åstadkomma en önskvärd, regional balans är de mindre företagen, som redan framhållits, oundgängliga. För att kunna uppnå ett numera allmänt erkänt behov av decentralisering av näringslivet måste en tillväxt av mindre företag ses som den främsta förutsättningen. Av särskilt värde är den insats som företagsledarna i dessa företag kan ge sin bygd. Detta kan skapa underlag för den företagsmiljö som är nödvändig för näringslivets utveckling i en ort.
- Ännu en egenskap är värd att framhålla. I de mindre företagen har de anställda lätt att få en god överblick över företaget, dess uppgifter, produktion och utveckling. Detta är en förutsättning för att känna mening med sin uppgift i företaget och för trivsel och tillfredsställelse med arbetet. Genom den nära kontakten mellan företagsledning och anställda skapas lättare en god grund för en fungerande företagsdemokrati, vilket är ett väsentligt mål för såväl företag som anställda.

De mindre och medelstora företagen har missgynnats

Tyvärr har regeringen hittills inte rätt värderat den stora betydelse de mindre och medelstora företagen har för samhällsekonomi och sysselsättning. I stället för att kraftigt satsa på att förbättra de mindre företagens arbetsbetingelser och utvecklingsmöjligheter har regeringen i sin politik ofta missgynnats denna grupp. De stora företagen har rönt större intresse och tillväxtutrymme, vilket medfört att de mindre kommit i kläm.

Sälunda har de mindre företagens företrädare och deras organisationer haft svårt att få erforderliga kontakter och möjligheter till samråd med myndigheterna. De har inte haft lika lätt att vinna gehör vid uppvaktningar och opinionsyttringar som de mera fåtaliga men med hänsyn till anställda och ekonomi betydligt "tyngre" storföretagarna.

När det gällt utnyttjande av tillfälliga konjunkturstimulerande åtgärder har likaså de mindre företagen varit missgynnade. De har inte haft tillräckliga vinster för att kunna dra nytta av avdragsmöjligheterna. Först i en proposition under hösten 1975 prövades efter upprepade krav från centerpartiet för första gången bidragsformen jämsides med avdragsstimulansen.

Bristande möjligheter att utnyttja avdrag vid beskattningen har också varit till nackdel för de mindre företagen i fråga om stimulans för forskning och utveckling. Likaså har stöd för utvecklingspersonal lämnats endast till företag där sådan personal haft heltidssysselsättning.

Omkring två tredjedelar av alla företag arbetar under formen enskild firma. Endast en tredjedel är aktiebolag. Aktiebolagen som företagsform har uppenbara fördelar för företagandet och företagaren, vilka inte kommer det stora flertalet av de mindre företagen till del. Här kan nämnas lägre personligt risktagande, bättre social situation, större avdragsmöjligheter för t. ex. ut-

bildningskostnader osv. Bestämmelsen om höjning av aktiekapitalet från lägst 20 000 kr. till 50 000 kr. tvingar ett stort antal mindre företagare att arbeta under sämre villkor, då ännu inte någon lämplig företagsform för sådana mindre företags bedrivande kunnat skapas.

Den betydande skattebelastning som numera läggs på företagen genom arbetsgivaravgifter av olika slag drabbar särskilt de mindre företagen. De s. k. löneskatterna har blivit en alltmer negativ faktor för sysselsättningen. De mindre företagen kan dock inte lika lätt som de större byta ut manuell arbetskraft mot maskiner och får härigenom dra en större skattebördan än vad som kan vara rimligt och rättvist. Förhållandet visar också vilken betydelse för sysselsättningen de mindre personalintensiva företagen har.

Företagarna i de mindre företagen har ofta en orimligt stor arbetsbördan. De måste ofta använda en stor del av sin fritid för de uppgiftsskyldigheter, som olika myndigheter ålägger dem eller för nödvändiga uppgifter och åtgärder för driften, som företagets och de anställdas verksamhet och trygghet hänger på. Men de har inte genom samhällets försorg garanti mot arbetslöshet.

Av orsaker som här helt kortfattat belysts känner en mycket stor andel av de mindre företagarna och deras anställda en stor oro för framtiden. Vid en undersökning nyligen förklarade närmare 60 % av de mindre företagarna att de inte skulle börja om som företagare, i fall de hade möjlighet att på nytt välja levnadsbana. 17 % trodde inte att deras företag skulle leva kvar om 10 år.

Det är givetvis allvarligt om företagen upplever stor osäkerhet och inte känner tillräcklig tilltro till framtiden. En sådan osäkerhet påverkar planering och handlingskraft. Man fattar kortsiktiga beslut. Man avstår från satsningar och investeringar på längre sikt, som i och för sig kan vara avgörande för företagets fortbestånd och sysselsättningens upprätthållande. Ofta lever företag på "rost och röta", dvs. att man använder tillgångarna som om verksamheten kom att upphöra inom en nära framtid. Den utveckling som här beskrivits har lett till att många företag, även rationella och utvecklingsbara, har lagts ned eller tvingats inskränka sin verksamhet. Detta har betytt ökad arbetslöshet och förluster i realkapital.

Ökande företagsförsäljningar och nedläggningar

En påtaglig tendens i riktning mot att mindre och medelstora företag uppköps av storkoncerner har således kunnat konstateras under senare tid. Enligt en undersökning som Industriförbundet genomfört av industriutvecklingen i Västerbottens län hade mer än en tredjedel av de familjeföretag som 1969 hade mer än 20 anställda sålts fram till början av 1974. Flertalet har sålts till börsnoterade företag, vars ledning ligger utom länet.

Enligt samma studie har under tiden 1963–1971 nedlagts eller utflyttat 90 företag, medan inflyttade och nyetablerade företag endast uppgår till

67. Även denna uppgift visar utvecklingen mot större företag och de problem som råder för etablering av nya företag. En liknande undersökning som gjorts i Kronobergs län visar på samma tendenser.

En uppmärksammas undersökning har verkställts av tidningen Veckans Affärer, varav framgår att landets 25 största företagsgrupper ökat sin andel av det totala antalet anställda i näringslivet från 28 % år 1963 till 37 % år 1973. Denna tendens syns ha accelererat på senaste tiden. Under de senaste 10 åren har genomsnittstorleken på storföretagen ökat med 40 %, medan ökningen under de närmast föregående 20 åren var 18 %.

Ur skriften "Samhället och företagen" av Sven Erik Johansson och Bo Sillén kan inhämtas att av 144 företag, som 1968 var föremål för specialundersökning, har nära en tredjedel sålts eller upphört på annat sätt fram till 1974. Under perioden 1971–1975 har 50–60 familjeföretag med över 100 anställda sålts per år. Bland företag under 100 anställda kan konstateras en liknande utveckling, dock ej lika markant. Sammanfattningsvis konstateras dock att nära en tredjedel av samtliga familjeföretag under de senaste åren sökt köpare eller fått anbud om försäljning.

I det enskilda fallet kan ett mindre eller medelstort företags försäljning till en stor koncern vara en god lösning, som tillför nytt kapital och större resurser i övrigt. Som enstaka företagsöverlåtelser kan sådana företagsöverlåtelser ofta försvaras som naturliga och framåtsyftande lösningar. En viss omsättning kan vara nödvändig från effektivitetssynpunkt.

Det är emellertid de samlade och accelererande tendenserna som vi finner oroande. En kraftig försäljningsvåg av mindre och medelstora företag och familjeföretag till storkoncerner är i flera avseenden betänklig, särskilt på längre sikt.

När flera mindre och medelstora företag på en ort övergår till storföretag uppstår risker för ensidighet i näringsstrukturen. Vid själva köpetillfället kan händelsen ses som ett tryggande av sysselsättningen. Men vid förändrade konjunkturer kan ensidighet i strukturen, särskilt om beslutsfattarna finns på andra orter, innebära en större risk för sysselsättningen än där flera mindre företag bär upp näringslivet.

En fortsatt överföring av företag till storenheter leder till en icke önskvärd maktkoncentration. Beslutsfattandet i ytterst väsentliga frågor av betydelse för många människor överförs till ett fåtal personer. Denna utveckling kan också påverka en koncentration inom samhälls- och näringslivsorganen i övrigt. Beslut i livsviktiga frågor görs upp på hög nivå mellan ett fåtal makt-havare.

Orsakerna till de ökade företagsförsäljningarna är givetvis många. I de nämnda undersökningarna om anledningarna till att företag sålts har en stor grupp redovisat personliga skäl.

Dessa innefattar avsaknad av arvingar, stor arbetsbörda, sjukdom m. fl. skäl. Andra orsaker är expansions- och finansieringsproblem, arvskattekonsekvenser, dålig lönsamhet, förmånligt säljtillfälle osv.

Förmodligen är det ofta summan av flera faktorer som är den verkliga anledningen till försäljning och försäljning just till storföretag. Det torde råda tämligen stor enighet om att skatteproblemen vid generationsväxlingarna är bland de svåraste trösklarna för att få en efterträdare från familjekretsen, från de anställda eller från enskilda personer i övrigt.

En annan mer betydande anledning till att familjeföretag säljs till storföretag är bristen på villiga efterträdare och enskilda köpare. Delvis bottnar denna brist i de allmänna svårigheter som i dag råder för start och drift av mindre och medelstora företag.

Andra problem som verkar hindrande för att få tillräckligt intresse för att gå in som företagare är de mera kända, såsom brist på kapital, bristande kreditvärdighet, otillräcklig utbildning, otillräckliga service- och rådgivningsmöjligheter osv. Dessa problem måste enligt vår mening angripas mer intensivt än tidigare. Bl. a. måste ökad verksamhet möjliggöras inom företagarföreningarna och inom näringslivets egna organisationer.

Försäljning och upplösning av mindre och medelstora företag har nu fått en sådan omfattning att en närmare studie bör komma till stånd genom en särskild utredning eller genom industriverkets försorg. Det är angeläget att kartlägga vad som sker när mindre företag köps upp, dels för företaget och de anställda, dels för den ort där företaget arbetar och vad verkningarna kan innebära för näringslivet och samhället i stort vid en markerad upplösning av mindre och medelstora företag.

Kraftiga insatser krävs för att hävda de mindre företagen

Nödvändigheten av ett effektivt och expansivt näringsliv medges t. ex. även i regeringens finansplan: "Endast genom en kraftigt utbyggd produktionskapacitet inom varuproduktionen och fortsatt hävdad konkurrenskraft i vår industri torde det vara möjligt att kombinera ett återställande av underskottet i bytesbalansen med det centrala målet om full sysselsättning."

Regeringens politik har varit ensidigt inriktad på storföretag. Såsom redovisats har politiken oftast formats så att den gynnat de stora företagen. Främst gäller det skattepolitiken och den ekonomiska politiken. Näringslivet har blivit alltmer centraliserat. I årets finansplan finns samma inriktning på storföretag, statliga och privata. För de mindre företagen och deras utvecklingsmöjligheter har regeringen inte visat tillnärmelsevis samma intresse.

I vår samhällsekonomi framträder nu svårbemästrade problem, föranledda av brister i det ekonomiska underlaget och i resurstillväxten. Det brister i resurser till angelägna reformer. Vårt land har ett oroväckande stort underskott i bytesbalansen gentemot utlandet. Den bekymmersamma ekonomiska situationen för kommunerna och svårigheterna att få fram ett fungerande skattesystem har sin viktigaste orsak i denna hårda ansträngning av ekonomin. Bristen på ekonomiska resurser har otvivelaktigt till mycket stor

del sin förklaring i den produktionsförlust som uppstått genom att regeringspolitiken inte varit inriktad på att ta till vara de mindre och medelstora företagens utvecklingsmöjligheter på bästa sätt. Det går inte att på tillfredsställande sätt klara sysselsättning, bytesbalans och resurser till angelägna trygghets- och jämlikhetsreformer, om inte mindre och medelstora företag i väsentligt ökad utsträckning ges möjlighet att bidra till att det nödvändiga ekonomiska underlaget skapas. För detta krävs en omläggning av näringspolitiken och den ekonomiska politiken.

Enligt vår mening måste nu allvarliga ansträngningar göras för att förbättra förutsättningarna för de mindre företagen och skapa större intresse för initiativ, investeringsvilja och framtidstro från enskilda företagare. I detta syfte måste riksdagen nu dels uttala sig för en politik som långsiktigt verkar för en utveckling av den sektor i näringslivet som består av mindre och medelstora företag, dels besluta konkreta åtgärder som snabbt skapar gynnsammare arbetsbetingelser. Det har framgått av olika undersökningar att det allmänna "företagsklimatet" och framtidsutsikterna har stor betydelse för engagemang och insatser i företagandet. Med hänsyn till den stora betydelse denna del av näringslivet har för samhället i stort, anser vi det angeläget att riksdagen nu uttalar sig för en sådan omläggning av den ekonomiska politiken och näringspolitiken, att goda utvecklingsmöjligheter för mindre och medelstora företag kan tryggas. Ett program för genomförande av denna målsättning bör snarast utarbetas av regeringen och föreläggas riksdagen.

Kapitalfrågorna

En av de första och viktigaste förutsättningarna för att företagsamhet och produktion skall kunna starta och bedrivas är tillgång på kapital. Denna fråga ökar i betydelse allteftersom tekniken utvecklas och produktionen blir mer och mer beroende av komplicerad utrustning. Det är också en av de svåraste frågorna att lösa för de mindre företagen och för dem som vill nyetablera. Det riskvilliga kapitalet är otillräckligt, och det kanaliseras i första hand till de ekonomiskt starka storföretagen.

De mindre företagen kan oftast inte uppbringa tillräckliga säkerheter. De måste ofta gå in med såväl personlig borgen som hustruborgen och även lämna bostad och personliga tillhörigheter i pant. Det är en högst otillfredsställande ordning. Dessa företag kan ej som de större utnyttja obligationsmarknaden och har med nuvarande företagsformer svårt att på andra sätt klara långfristig finansiering. Andelen eget kapital i befintliga mindre företag är lågt, vilket försvårar kreditvärdigheten i bankerna.

Det har gjorts flera insatser för att med statliga åtgärder lösa de mindre företagens kapitalförsörjning, men hittills har man inte lyckats i tillräcklig utsträckning. Avsikten med de s. k. direktlånen som handläggs av företagareföreningarna liksom lånen med statlig kreditgaranti är, att de skall kun-

na utgå med begränsade säkerhetsanspråk. Erfarenheterna har givit vid handen att säkerhetskraven ofta ställs för högt. S. k. förtroendekrediter måste förekomma i större utsträckning när det gäller nystartade företag vid utveckling och marknadsföring av nya produkter och vid andra liknande situationer, där riskerna är stora för att investeringar och utvecklingsarbete ej ger säker avkastning inom kort tid. Man måste oftare bygga på person och produkt och ge lån där man bedömer förutsättningarna goda, även om formella säkerheter inte kan erbjudas.

Enligt vår mening måste man nu ta ett ordentligt grepp om dessa frågor. Vi föreslår därför under punkt B. 3. i denna motion att industrigarantilån skall kunna avgöras av länsstyrelse upp till ett lånebelopp om 400 000 kr. i stället för som nu att dessa skall beslutas av industriverket. Härmed vinner man en avsevärt kortare handläggningstid. Vid länsstyrelsens prövning av dessa lån kan med fördel företagarens sakkunskap anlitas.

Vi föreslår vidare under B. 4. att industrigarantilån skall kunna utgå även till utveckling av och marknadsföring av produkter. Hittills gäller att endast sammanslutning av företag kan erhålla lån för dessa ändamål.

Vår avsikt med dessa förslag är att industrigarantilåneformen skall kunna utnyttjas i avsevärt ökad omfattning. Den är ett smidigt och bra alternativ, bl. a. genom den stora kontaktyta det ordinarie bankväsendet har med de mindre företagen och genom den samlade personkunskap som kan utnyttjas. Vid ökad användning av denna låneform kommer att krävas en större ram för statlig kreditgaranti, och vi föreslår därför under punkt B. 5. att denna höjs från 100 000 000 kr. enligt budgetpropositionen till 150 000 000 kr.

För att nå en bättre överblick över de olika lånemöjligheter som kommer att stå till buds erfordras en samordning av alla låneformer och bättre information om dessa till företagen. Vi förutsätter att den undersökning som industriverket påbörjat i detta hänseende kan fullföljas inom kort.

Företagarföreningarnas verksamhet

Inom företagarföreningarna i landet arbetade vid årsskiftet 1974/75 338 personer. Med någon generalisering kan man säga att flertalet av dessa arbetar på att öka och rädda sysselsättningstillfällen genom en utveckling av de mindre företagen. Det är alltså statens satsning med detta syfte. Inom lantbruksnämnderna är ca 1 300 personer i arbete för främjande av jordbruket. Av detta framgår nödvändigheten av att bygga ut företagarföreningarnas kapacitet.

Arbetsmarknadsverkets huvuduppgift är att förmedla sysselsättningen som skapas i produktionen. Inom detta verk arbetar ca 5 000 personer, och ytterligare 250 beräknas under nästa budgetår. Enbart inom arbetsförmedlingsverksamheten arbetar ca 4 000 anställda. Det är alltså mer än 10 gånger så många som arbetar med förmedling jämfört med dem som arbetar med att få fram nya jobb.

Enligt vår mening måste arbetet med att utveckla näringslivet och där skaffa nya jobb kraftigt förstärkas. Särskilt måste arbetet inriktas på de mindre företagen. Detta kan ge det största antalet sysselsättningstillfällen i förhållande till insatta medel. Vi föreslår en upprustning av flera sektorer inom företagarföreningarnas verksamhetsområde. Under administrationsanslaget, p. E 3, bilaga 13, föreslår vi en förhöjning i förhållande till budgetpropositionen med 2 800 000 kr. till 23 500 000 kr. Ett av skälen till denna höjning är den ökade utlåningsverksamhet som blir följderna av våra förslag om kraftig ökning av låneramarna genomföres.

Höjning av lånetaket för direktlån

Företagarföreningarnas speciella utlåningsverksamhet har visat sig ha goda effekter och uppskattas i hög grad från de mindre företagens sida. Övre lånegränsen höjdes 1971 från 150 000 kr. till 200 000 kr. per lån. Detta har visat sig vara till fördel för utvecklingen. Både med hänsyn till penningvärdets fall och behovet av att öka insatserna på detta område är det angeläget att höja denna gräns till 500 000 kr. per företag.

Ökning av statens hantverks- och industrilånefond

För att möjliggöra det ökade kapitaltillskott till de mindre företagen som vi tidigare talat om föreslår vi att medelstillskottet till fonden kraftigt höjs i förhållande till budgetpropositionen. Yrkande om detta framställer vi i en annan motion.

En kraftig höjning är erforderlig med hänsyn till höjningen av utlåningstaket på direktlånen, med beaktande av det ökande antalet s. k. förtroendekrediter vi förordat, och slutligen på grund av förslaget om ökade resurser för föreningarnas företagservice och vidgning av den uppsökande verksamheten.

Företags- och branschfrämjande åtgärder, företagservice

Branschinsatser

Anslaget till företags- och branschfrämjande åtgärder under industridepartementets huvudtitel har i budgetpropositionen höjts med 16 530 000 kr. till 34 690 000 kr. Därav har dock 10,2 milj. kr. överförts från tionde huvudtiteln, avsedda för exportfrämjande åtgärder. Verksamheten inom här aktuellt område har kraftigt ökat de senaste åren och visat sig nödvändig på grund av strukturförändringarna inom vissa branscher. En utvärdering av insatserna har givit övervägande positiva omdömen. Enligt vår mening bör de exportfrämjande åtgärderna intensifieras. Dessutom bör vissa resurser anvisas för att möjliggöra en insats även utanför de branscher som hittills varit föremål för främjande åtgärder. Vi föreslår en höjning med ytterligare 3 410 000 kr. utöver budgetpropositionens förslag.

Marknadsföring och produktförnyelse

Inom området "Främjande av företagsservice" ingår som en viktig del marknadsföring och produktförnyelse. Undersökningar visar att här finns några av de största problemen som rör de mindre företagens utveckling. Samtidigt finns också här stora möjligheter.

Sedan gammalt har företag kunnat utvecklas omkring en idé, en produkt som en enskild person successivt utvecklat. Det är svårare i dag. Samtidigt finns här stora tillväxtpöjligheter, om särskild stimulans sätts in.

Med hänsyn till den stora betydelse de mindre och medelstora företagen har för sysselsättning och samhällsekonomi måste enligt vår mening ökade insatser göras för att stödja uppfinnare och företagare som har lämpliga idéer att utveckla.

Lika viktigt är att en idé, som är värd att produceras och har en uppgift att fylla, också kan marknadsföras på ett tillfredsställande sätt. Det är en förutsättning för att tillverkningen skall bli så omfattande att lönsamhet kan uppnås. Uppfinnare och producenter är inte alltid goda marknadsförare. Med hjälp av ökad företagsservice finns här stora möjligheter att öka kapacitet och sysselsättning. Företagarföreningarna har nu vunnit viss erfarenhet på detta område. Det finns möjlighet att snabbt utvinna positiva effekter av en anslagsökning.

Det är många arbetsuppgifter som redan lagts på företagarföreningarna. En del tas upp i denna motion i samband med begäran om anslagshöjningen. En uppgift som vi anser mycket viktig är att främja underleverantörsverksamheten. Underleveranserna uppgår som vi nämnt till omkring en fjärdedel av produktionsvärdet. I många orter visar det sig att över hälften eller mer av företagets produktion går som leveranser till andra företag, ofta till storföretag. Här är många frågor olösta, och en insats bör snabbt kunna ge utdelning i form av ökade leveranser för de mindre företagen och ett mer friktionsfritt samarbete mellan beställare och underleverantör. Särskilt viktigt är att trygghetsfrågorna för underleverantörerna löses på ett tillfredsställande sätt.

Ett av motiven för vårt krav på ökade anslag här är just den uppgift vi här berört.

Enligt vår mening bör anslaget för främjande av företagsservice höjas till 9,5 milj. kr., vilket är 1,1 milj. kr. mer än enligt budgetpropositionen.

Utbildningsservice

I detta paket ingår även regional utbildningsservice genom företagarföreningarnas försorg. Till detta arbete hör de regionala utbildningskonsulenternas verksamhet. Vidare ingår arbete för att den kommunala vuxenutbildningen skall kunna utnyttjas i högre grad för de mindre företagens utbildningsbehov. Utbildningen bör också anpassas för att bättre kunna ut-

nyttjas av de anställda i de mindre företagen. Denna anslagspost bör ökas med 800 000 kr. i förhållande till budgetpropositionen. Sammanlagt yrkas till bransch- och företagsfrämjande åtgärder ett anslag av 43 500 000 kr., en höjning med 8 810 000 kr. i förhållande till budgetpropositionen.

Utveckling och forskning

Som vi tidigare påpekat har de mindre företagen inte kunnat utnyttja samhällets stöd till forskning och utveckling tillräckligt. Det är i huvudsak endast de mycket stora företagen som här dragit fördel av anslagen. På senare tid har STU visat ambitioner att öka arbetet för att utveckla verksamheten inom de mindre företagen. Samarbetet med företagarföreningarna har visat sig vara positivt, och formen med villkorliga lån syns vara en väg att ytterligare utnyttja. Det finns avsevärda utvecklingsmöjligheter, när det gäller att tillgodogöra sig praktiska resultat vid en intensifierad insats hos de mindre företagen. Därför anser vi att anslaget till STU för teknisk forskning och utveckling bör höjas med 5 milj. kr. utöver budgetpropositionens förslag. Huvuddelen bör gå till särskilt stöd för mindre företag, rådgivnings- och förmedlingsverksamhet till uppfinnare m. fl., biträde vid exploatering av uppfinningar, åtgärder för att förbättra kontakten mellan de mindre och medelstora företagen å ena sidan och universitet, högskolor och forskningsinstitutioner å andra sidan.

Exportfrämjande verksamhet

Förutom den exportfrämjande verksamhet som sker genom branschfrämjande åtgärder enligt budgetpropositionen B 7, bilaga 15, bör Sveriges exportråd erhålla ökade resurser för en aktiv exportfrämjande insats. Särskilt bör insatserna vidgas för att öka de mindre företagens exportmöjligheter. Åtskilliga hinder finns fortfarande för att denna företagssektor på önskvärt sätt skall kunna ta till vara de möjligheter exportmarknaden erbjuder. Initiativ för ökad samverkan är en av de uppgifter som exportrådet kan medverka till. Exportstödet bör också utformas så att samverkan stimuleras. Även med hänsyn till behovet av en kraftigt ökad export för att komma till rätta med handelsbalansen anser vi, att anslaget på denna punkt bör höjas i enlighet med vad exportrådet begärt. Reservationsanslaget till Sveriges exportråd i budgetpropositionen B 1, bilaga 12, bör sålunda uppföras med 6 259 000 kr., en höjning med 3 559 000 kr. i förhållande till regeeringsförslaget.

Utredning och förslag om ytterligare åtgärder

Beträffande vårt yrkande under C. 1. hänvisar vi till vad som anförts under rubriken "Ökade företagsförsäljningar och nedläggningar".

Fler unga människor till företagaryrken

I vår hemställan under punkt C. 2. begär vi åtgärder för att öka intresset hos unga människor att ägna sig åt företagaryrket. En av de mer framträdande anledningarna till försäljning av företag har visat sig vara bristen på villiga och lämpliga efterträdare, när en företagare av ålders- eller andra skäl velat dra sig tillbaka från det aktiva arbetet. Detta förhållande torde också vara en av de främsta orsakerna till att nyetableringen av företag blivit otillräcklig.

Enligt vår mening måste man med olika åtgärder öka intresset för företagandet hos den unga generationen. Inte minst gäller det att stimulera och underlätta för anställda i företagen att kunna etablera sig som egna företagare.

Bland de åtgärder som bör övervägas är ökat utrymme för företagsanpassade ämnen inom såväl högstadiet som den efterföljande utbildningen. Med hänsyn till behovet av att ge en verklighetsbetonad bild av företagssamhetens villkor och av att även de positiva sidor som företagandet kan ge unga människor kommer fram tillräckligt bör informationen förstärkas. Ökad samverkan mellan massmedia och näringslivet bör åstadkommas. Här kan såväl företagarföreningarna som centrala organ som SIFU och industriverket liksom näringslivets egna organisationer medverka.

De minsta företagen har stort värde

Speciellt bör man ägna uppmärksamhet åt de mycket små företagens möjligheter att ge meningsfyllda och stimulerande arbetsuppgifter. Det till en person eller mindre grupp knutna skapandet, förkovrandet och uppbyggandet av ett litet företag utvecklar individuell handlingskraft, självständighet och självförverkligande. Det utvecklar initiativrikedom och beslutsförmåga i växlande situationer. Hela vårt samhälle har behov av sådana individer. De små företagen är ju också, som vi tidigare anförde, förutsättningen för tillkomst och utveckling av större företag. Utan de livskraftiga småföretagen kommer vårt näringsliv att sakna en nödvändig grund för tillväxt och utveckling.

Blankettraseriet

Vår hemställan i motion 1975/76:2125 är en välkänd fråga. Den har senast under hösten 1975 behandlats i riksdagen.

Inte utan anledning har företagen reagerat mot det "blankettraseri" som blivit följden av allt större krav på uppgifter, statistik och kontroll. Enligt vår mening måste man eftersträva ett nedbringande av antalet lagar och bestämmelser. Man måste ge erforderligt rådrum mellan utfärdande och ikraftträdande, och man måste nedbringa antalet blanketter och uppgifter man inkräver. I många fall bör de mindre företagen slippa skyldighet till

uppgifter som i huvudsak berör endast större företag. Uppgiftslämnandet måste vidare förenklas.

Vi förväntar nu att regeringen lägger fram förslag, så snart utredningen om företagens uppgiftsskyldighet avlämnats och remissbehandlats.

Tillräckligt rådrum för information om nya lagar

Samhällets inflytande över företagen har ökat kraftigt under senare år. Till viss del har detta blivit följderna av det krav på ökad stöd och ökad service som företagsamheten förväntat att samhället skall stå för i en alltmer komplicerad marknad och ekonomi. Men många av de lagar som stiftats har för företagen känts som en belastning, framför allt på grund av mängden nya förordningar, de ofta otillräckligt genomarbetade lagförslagen och den korta tid som företagen haft på sig att sätta sig in i bestämmelserna före ikraftträdandet. Lojala företagare har många gånger ställts i omöjliga tvångssituationer. De har inte haft tillgång till den expertis som snabbt kunnat läsa in och förbereda lagarna.

Vi anser att konkreta åtgärder nu måste vidtas för att lagstiftningen framöver skall utformas så att det blir möjligt även för mindre företag att tekniskt sätta sig in i de regler som samhället ställer upp. Det måste vidare finnas tillräckligt rådrum för introduktion och information om lagar och förordningar, innan de träder i kraft.

Utbildning för företagare och personal

Under punkt C. 3. slutligen tar vi upp utbildningsfrågorna. De ökade kraven på tekniska och ekonomiska kunskaper liksom frågor om arbetsrätt och företagsdemokrati m. m. gör det angeläget att företagarna och deras nära medarbetare erbjuds en effektiv vidareutbildning på ekonomiskt fördelaktiga villkor. Det är rimligt att även det allmänna tar ett mer direkt kostnadsansvar för den kurs- och informationsverksamhet som syftar till att ge de mindre företagen ökade möjligheter att följa med i utvecklingen och bygga ut sin verksamhet.

Företagsledarutbildningen bör mer än vad som är fallet föras in som ämne på högskolor och universitet. Man bör också ta upp företagsproblematik även i gymnasieutbildningen för att väcka intresse för företagsamhet och näringsliv. De särskilda kurser som bedrivs genom SIFU och andra organ måste göras billigare och mer lättillgängliga för företagspersonal, som har mycket korta perioder, då de kan ta ledigt från sitt arbete.

Därför måste kursavgifter vid SIFU och liknande utbildningsverksamhet sänkas så att det stimulerar till ökat deltagande. Företagarorganisationernas utbildningsverksamhet bör också vara bidragsberättigad i samma omfattning som löntagarorganisationernas.

De villkor som gäller för vuxenutbildning bör också tillämpas för företagarna och personal i ansvarig ställning inom de mindre företagen, när det gäller allmänna ämnen.

I följdmotion 1975/76:2124 ställer vi yrkanden som behandlas av skatteutskottet, vilka vi för sammanhangets skull närmare motiverar här nedan.

Kapitalbeskattningen

Vi har tidigare berört generationsväxlingsproblemen för de mindre och medelstora företagen och den ökade försäljning och nedläggning av dylika företag som sker. Bland de allra främsta motiven som angivits till dylika transaktioner är kapital- och arvsbeskattningen. En hög förmögenhetsbeskattning på kapital som arbetar i företagen motverkar lönsamhet och investeringsvilja. Den begränsar tillgången på riskvilligt kapital till företagen. Då behovet av kapital genom den tekniska utvecklingen ständigt ökar, är denna fråga av utomordentlig vikt för företagets framtid.

Frågan har särskild betydelse för de mindre företagen genom deras lägre självfinansiering. En hård kapitalbeskattning gynnar koncentrationstendenserna i näringslivet, då endast de kapitalstarka koncernerna kan uppträda som köpare, när företag blir till salu.

Så länge kapitalet arbetar i företag, borde ingen eller ringa kapitalbeskattning förekomma. Först när det tas ut för beskattning, skulle en relativt hårdare beskattning i stället äga rum.

Denna fråga behandlas i företagsskatteberedningen, men förslagen dröjer. Vi betraktar frågan som utomordentligt viktig och angelägen och förväntar konkreta förslag syftande till att lindra beskattningen av det i företaget arbetande kapitalet. Alldeles särskilt tänker vi då på de mindre företagen.

Arvsbeskattningen

Arvsbeskattningen har direkt angivits som skäl för många företagsförsäljningar. Genom långsiktig planering av ägarskiften kan olägenheterna vid beskattning något undvikas. I många fall är det dock förenat med stora svårigheter att, kanske tiotals år innan en överlåtelse beräknas infalla, förbereda denna. Skall en företagare genom försäkringar kompensera den skattekuld han får vid ett arvskifte, måste han ta ut ofta helt orimliga löner för att efter skatt ha möjlighet till erforderliga avsättningar. Detta överensstämmer inte med en företagsvänlig skattepolitik.

Det är angeläget att framhålla, att den diskussion vi här tar upp om kapital- och arvsbeskattning gäller företagets möjlighet att fortleva och att skapa arbete och inkomster. Det gäller inte den enskilde personen i företaget. Man måste rimligen anta att den nuvarande beskattningen inte kommit till för att belasta företaget, allra minst när vi talar om de mindre företagen. Men företagen drabbas hårt, särskilt de mindre. Enligt vår mening finns

det därför starka skäl att nu på allvar finna lösningar, som undanröjer de hinder för företagsamheten som nu uppenbart finns. Som ovan påpekats bör det arbetande kapitalet kunna kvarstå obeskattat vid generationsväxlingar men naturligtvis beskattas, när det tas ut ur företaget. Dessa bestämmelser måste självfallet utformas så att möjlighet till skatteflykt förhindras.

Skatten på anställd personal

Vi har tidigare något omnämnt den orättvisa belastning de mindre, personalintensiva företagen utsätts för genom arbetsgivaravgifterna. Denna form av beskattning kritiserar från vår sida av två skäl. De mindre företagen har svårare att kompensera sig för löneskatterna, det blir en ojämlig skattebörd i samhället. Vidare motverkar löneskatterna sysselsättningen. Det är oförenligt med en sund arbetsmarknadspolitik. De mindre företagen har utan tvekan en outvecklad sysselsättningskapacitet, men tillvaratagandet av denna motverkas av löneskatterna. Därför måste i kommande skattepolitik förslag framläggas, som ger de personalintensiva företagen större rättvisa.

Skattepolitiken bör gynna nyetablering

Om samhället har intresse av att gynna nyetablering och utveckling av nystartade företag, borde man inte motverka detta genom olika beskattningsåtgärder. Den förlust en lindrig beskattning i inledningskedet utgör för samhället kommer ju åter flerfallt, om företagen utvecklas gynnsamt. Enligt vår mening bör därför utredas, hur man kan anpassa skattereglerna så att företagsamheten gynnas i det skede, där den har de största svårigheterna. Det finns flera exempel på hur man i andra länder prövat sådana lösningar. Vi anser att man snarast bör lägga fram förslag i denna fråga.

Avsättningar enligt kontometoden

En central fråga för de mindre företagen är att kunna konsolidera företaget och skapa trygghet för företagets fortbestånd och för de anställda. Detta förutsätter att eget kapital kan skapas inom företaget och att man kan uppnå en viss självfinansieringsgrad. Ett sätt här är att företag kan avsätta en del av sitt överskott, när sådant uppstår, till en fond, t. ex. enligt kontometoden. Rätten till avsättning bör förslagsvis gälla företag, vars samlade avskrivningsunderlag i fråga om lager, maskiner och inventarier utgör högst 2 milj. kr. Medel ur denna fond skall fritt kunna disponeras för olika ändamål, utbildnings- och produktutvecklings- eller marknadsföringsinsatser och tjäna som en trygghetsfond när händelser inträffar, t. ex. på grund av lågkonjunktur, strukturförändringar eller annat, som ställer företaget i en svår situation.

Bl. a. skulle en viss trygghet kunna skapas för fullgörande av skyldigheter, som ställs i samband med trygghetslagarna.

Avdragsrätt för utbildningskostnader

Företag, som inte är aktiebolag, äger inte rätt dra av kostnader för företagsledarutbildning. Denna orättvisa drabbar främst små företag. Mot bakgrund av vad vi tidigare anfört om de mindre företagens behov av expansion och av att följa med i utvecklingen, är det angeläget att denna orättvisa undanröjes. Detta kunde ske, om en för mindre företag anpassad företagsform genomfördes, där vissa av aktiebolagets fördelar överfördes även till de mindre företagen. Vi anser det angeläget att en sådan företagsform snart kommer till stånd, och att beskattningen på ett i flera avseenden rättvisare sätt kan fördelas mellan företagen och den enskilde personen. Om det skulle dröja lång tid, innan en lämplig företagsform kan utarbetas och genomföras, anser vi att man bör finna provisoriska lösningar för att kostnader för företagsledarutbildning och liknande kan vara avdragsgilla.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs¹

- A. att riksdagen uttalar
att ett av målen för närings- och ekonomisk politik skall vara
att främja och trygga utvecklingen av mindre och medelstora
företag,
- B. att riksdagen beslutar
  1. att för budgetåret 1976/77 som *Bidrag till företagarföreningar m. fl.: Administrationskostnader*, p. E 3, bil. 13, anvisa ett i förhållande till budgetpropositionen med 2 800 000 kr. förhöjt anslag av 23 500 000 kr.,
  2. att höja den övre lånegränsen för företagarföreningarnas lån från medel ur statens hantverks- och industrilånefond från 200 000 kr. till 400 000 kr. (i annan motion yrkar vi på förhöjt anslag till statens hantverks- och industrilånefond),
  3. att beslutanderätten angående industrigarantilån (lån med statlig kreditgaranti) skall decentraliseras till länsstyrelsen för lån uppgående till ett belopp av högst 400 000 kr.,
  4. att industrigarantilån även skall kunna lämnas i syfte att främja utveckling och avsättning av produkter från enskilt företag,
  5. att medge att för budgetåret 1976/77 statlig kreditgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m., p. IV:10, bil. 13, beviljas med sammanlagt högst 150 000 000 kr., innebärande 50 000 000 kr. utöver budgetpropositionen,

¹ (Se även motionerna 1975/76:2123, 2124 och 2125)

6. att för budgetåret 1976/77 till *Företags- och branschfrämjande åtgärder*, p. B 7, bil. 15, anvisa ett i förhållande till budgetpropositionen med 8 810 000 kr. (3 410 000 + 4 600 000 + 800 000) förhöjt anslag av 43 500 000 kr.,
7. att för budgetåret 1976/77 till *Sveriges Exportråd* p. B 1, bil. 12, anvisa ett i förhållande till budgetpropositionen med 3 559 000 kr. förhöjt anslag av 6 259 000 kr.,
8. att för budgetåret 1976/77 till *Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling* p. E 1, bil. 15, anvisa ett i förhållande till budgetpropositionen med 5 000 000 kr. förhöjt anslag av 243 500 000 kr. avseende de mindre företagens utveckling enligt vad som anförts i motionen,
- C. att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning och förslag angående ytterligare åtgärder enligt följande:
  1. kartläggning av de ökande företagsförsäljningarna och deras verkningar på kortare och längre sikt för företagen och de anställda, för orter och för samhället,
  2. åtgärder för att förbättra förutsättningarna för att öka intresset hos unga människor såväl från företagarkretsar som från anställda att ägna sig åt företagaryrke,
  3. förslag till ökade utbildningsmöjligheter för företagare och personal i ansvarig ställning inom de mindre företagen, med samma villkor för utbildning som gäller i fråga om den allmänna vuxenutbildningen.

Stockholm den 26 januari 1976

THORBJÖRN FÄLLDIN (c)

JOHANNES ANTONSSON (c)

MAJ PEHRSSON (c)

THORSTEN LARSSON (c)

i Staffanstorps

TORSTEN BENGTSON (c)

i Jönköping

RUNE GUSTAVSSON (c)

i Alvesta

FRITZ BÖRJEJESSON (c)

i Glömminge

JAN-IVAN NILSSON (c)

i Tvärålund

KARIN SÖDER (c)

IVAN SVANSTRÖM (c)

JOHAN A. OLSSON (c)

i Järvsö

ELVY OLSSON (c)

i Hölö

LENNART MATTSSON (c)

i Lane-Herrestad

EINAR LARSSON (c)

i Borrbys

ANNA-LISA NILSSON (c)

i Kristianstad

BENGT SJÖNELL (c)